

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA
DRUGI ODJEL SUDA

PREDMET ZORICA JOVANOVIĆ protiv SRBIJE

(Zahtjev br. 21794/08)

PRESUDA

STRASBOURG

26. ožujka 2013.

KONAČNA

9. 9. 2013.

Ova je presuda postala konačna na temelju članka 44. stavka 2. Konvencije.

U predmetu Zorica Jovanović protiv Srbije,

Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Guido Raimondi, *predsjednik*,

Danutė Jočienė,

Peer Lorenzen,

Dragoljub Popović,

Işıl Karakaş,

Nebojša Vučinić,

Paulo Pinto de Albuquerque, *suci*,

i Françoise Elens-Passos, *zamjenica tajnika Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 5. ožujka 2013. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena na navedeni datum:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 21794/08) protiv Republike Srbije koji je srpska državljanka gđa Zorica Jovanović („podnositeljica zahtjeva”) podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”) dana 22. travnja 2008.

2. Podnositeljicu zahtjeva, kojoj je odobrena pravna pomoć, zastupala je gđa D. Govedarica, odvjetnica iz Batočine. Srpsku Vladu („Vlada”) zastupao je njezin zastupnik, g. S. Carić.

3. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je trajnom propustu srpskih vlasti da joj pruže bilo kakve informacije o stvarnoj sudbini njezina sina, koji je navodno preminuo dok je bio u državnoj bolnici, ili uopće bilo kakvo drugo obeštećenje u tom pogledu.

4. Dana 12. travnja 2011. Vlada je obaviještena o zahtjevu. Odlučeno je i da će se istovremeno odlučiti o dopuštenosti i osnovanosti zahtjeva (članak 29. stavak 1.).

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

5. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1953. godine i živi u Batočini.

6. Činjenično stanje predmeta, kako su ga iznijele stranke, može se sažeti kako slijedi.

A. Konkretno činjenice predmeta podnositeljice zahtjeva

7. Dana 28. listopada 1983. podnositeljica zahtjeva rodila je zdravog dječaka u Zdravstvenom centru u Čupriji („ZCC”), državnoj bolnici.

8. U razdoblju od 28. do 30. listopada 1983., dok je još bila u ZCC-u, podnositeljica zahtjeva redovito je ostvarivala kontakt sa sinom.

9. Dana 30. listopada 1983. liječnici su podnositeljicu obavijestili da će i ona i njezin sin biti otpušteni sljedeći dan.

10. Podnositeljica zahtjeva bila je sa sinom do otprilike 23 sata 30. listopada kada je odveden u posebnu sobu za novorođenčad. To je bio standardni postupak, a podnositeljičin sin do tog trenutka nije imao nikakvih zdravstvenih problema.

11. Dana 31. listopada 1983., oko 6.30, dežurni liječnik obavijestio je podnositeljicu da je „njezino dijete preminulo”. Kad je to čula, podnositeljica je odmah potrčala niz hodnik prema sobi u kojoj je njezin sin proveo noć. Međutim, dva su ju bolničara fizički zadržala. Medicinska sestra čak joj je pokušala ubrizgati sedativ, ali se podnositeljica uspješno oduprla tom pokušaju. U konačnici, budući da nije imala drugog izbora i da je bila u stanju šoka, podnositeljica se odjavila iz ZCC-a. Njezinim srodnicima naknadno je rečeno da će se obdukcija novorođenčeta obaviti u Beogradu, zbog čega njegovo tijelo još ne može biti predano roditeljima. Podnositeljici zahtjeva i njezinoj obitelji nije bilo jasno zašto bi se obdukcija morala obaviti u Beogradu jer je to očito bilo odstupanje od uobičajene prakse ZCC-a.

12. Od 2001., a osobito od 2002., srpski mediji počeli su opširno izvještavati o brojnim slučajevima sličnima podnositeljičinu (vidi, primjerice, <http://www.kradjabeba.org>, pristupljeno 29. siječnja 2013.).

13. Dana 24. listopada 2002. podnositeljica zahtjeva poslala je zahtjev ZCC-u tražeći svu relevantnu dokumentaciju u vezi sa smrću njezina sina.

14. Dana 12. studenoga 2002. podnositeljicu je ZCC obavijestio da je njezin sin preminuo 31. listopada 1983. u 7.15 sati i da nije poznat uzrok njegove smrti. ZCC je tvrdio da nisu dostupne nikakve druge informacije jer su njegovi arhivi u međuvremenu bili poplavljeni i brojni su dokumenti uništeni.

15. Dana 22. studenoga 2002., kao odgovor na zahtjev podnositeljice, Općina Čuprija obavijestila ju je da je rođenje njezina sina registrirano u općinskoj evidenciji, ali da njegova smrt nije.

16. Dana 10. siječnja 2003. suprug podnositeljice zahtjeva (djetetov otac) podnio je kaznenu prijavu općinskom državnom odvjetništvu u Čupriji protiv medicinskog osoblja ZCC-a, koje je podnositeljica smatrala odgovornim za „otmicu njezina sina”.

17. Dana 15. listopada 2003. općinsko javno tužiteljstvo u Čupriji odbacilo je prijavu kao nepotkrijepljenu jer su „postojali dokazi da je [podnositeljičin] sin preminuo 31. listopada 1983.”. Nikakvo daljnje

obrazloženje nije navedeno i nije bilo nikakvih naznaka o tome je li provedena ikakva preliminarna istraga.

18. U ožujku 2004. Općina Čuprija ponovno je potvrdila sadržaj svojeg dopisa od 22. studenoga 2002.

19. Dana 29. travnja 2004. ZCC je podnositeljici dostavio svoju internu evidenciju u prilog svojem dopisu od 12. studenoga 2002.

20. Dana 19. rujna 2007. Općina Čuprija potvrdila je da smrt podnositeljčina sina nikada nije službeno registrirana.

21. Dana 28. prosinca 2007. Općina Čuprija dostavila je podnositeljici zahtjeva preslike rodnog lista njezina sina, kao odgovor na njezin raniji zahtjev, zajedno sa zahtjevom ZCC-a za prijavu rođenja.

22. Tijelo podnositeljčina sina nikad nije predano podnositeljici zahtjeva ili njezinoj obitelji. Nije im pruženo ni izvješće o obdukciji niti su obaviješteni o tome kada je i gdje navodno pokopan.

23. Od 12. lipnja 2009. do 20. srpnja 2011. Klinički centar Kragujevac redovito je liječio podnositeljicu zahtjeva od, *inter alia*, raznih simptoma povezanih s depresijom koji su se pojavili još 1999., a osobito 2001. godine.

B. Ostale relevantne činjenice

1. Usvajanje novih postupaka

24. Na sastanku koji je organiziralo Ministarstvo zdravstva 17. lipnja 2003. o pokopu novorođenčadi preminule u bolnici odlučeno je, *inter alia*, da se tijela mogu predati roditeljima samo ako roditelji potpišu poseban obrazac za tu svrhu.

25. Kao odgovor na poseban zahtjev koji im je 17. listopada 2003. poslalo državno pogrebno poduzeće (*JKP Pogrebne usluge*), sve javne zdravstvene ustanove koje se nalaze u Beogradu također su pristale, *inter alia*, provoditi postupak prema kojem bi posebnu izjavu morali potpisati: (a) roditelji ili drugi članovi obitelji, u kojoj je navedeno da ih je bolnica obavijestila o smrti i da će oni osobno organizirati pogreb, ili (b) pravna osoba ili njezin ovlaštenik, u kojoj je navedeno da će ona obaviti tu organizaciju jer su drugi to odbili ili nisu u mogućnosti to učiniti. U nedostatku takvih izjava, državno pogrebno poduzeće odbilo bi preuzeti tijela iz bolnica.

2. Parlamentarno izvješće od 14. srpnja 2006. (Izveštaj o radu anketnog odbora obrazovanog radi utvrđivanja istine o novorođenoj deci nestaloj iz porodilišta u više gradova Srbije)

26. Godine 2005. stotine roditelja u istoj situaciji kao podnositeljica zahtjeva, odnosno, roditelji čija je novorođenčad „nestala” nakon navodne smrti na bolničkim odjelima, osobito u 1970-ima, 1980-ima i 1990-ima, obratilo se Narodnoj skupštini Republike Srbije tražeći obeštećenje.

27. Dana 14. srpnja 2006. Narodna skupština službeno je usvojila izvješće koje je pripremio Istražno povjerenstvo osnovano u tu svrhu. U nalazima tog izvješća zaključeno je, *inter alia*, da je: (a) bilo ozbiljnih nedostataka u primjenjivom zakonodavstvu u relevantno vrijeme i u postupcima pred raznim državnim tijelima i zdravstvenim tijelima; (b) situacija je opravdavala sumnje ili zabrinutost roditelja o tome što se stvarno dogodilo njihovoj djeci; (c) nikakva kaznenopravna zaštita sada ne može biti djelotvorna s obzirom na primjenjive rokove zastare (vidi stavak 34. ove presude); i (d) stoga su potrebni zajednički napor svih državnih tijela i izmjene relevantnog zakonodavstva kako bi se roditeljima pružila odgovarajuća pravna zaštita.

3. Izjave predsjednika Narodne skupštine

28. Dana 16. travnja 2010. lokalni su mediji izvijestili da je predsjednik Narodne skupštine Republike Srbije izjavio da će se ubrzo formirati parlamentarna radna skupina kako bi se pripremio novi zakon namijenjen pružanju pravne zaštite roditeljima „nestalih beba”.

4. Izvješće pučkog pravobranitelja od 29. srpnja 2010. (Izveštaj zaštitnika građana o slučajevima tzv. “nestalih beba” sa preporukama)

29. Nakon opsežne istrage o tom pitanju, pučki pravobranitelj utvrdio je, *inter alia*, da: (a) u relevantno vrijeme nisu postojali usklađeni postupci i/ili zakonski propisi o tome što bi se trebalo dogoditi u situacijama kada je novorođenče preminulo u bolnici; (b) prevladavajuće liječničko mišljenje bilo je da roditelje treba poštediti duševne boli zbog pokopa novorođenčadi, zbog čega je vrlo moguće da je nekim parovima namjerno bila uskraćena mogućnost da organiziraju pokop; (c) sva izvješća o obdukciji obično su bila nepotpuna, iz njih nije bilo moguće izvesti zaključke i njihova vjerodostojnost bila je vrlo upitna; (d) stoga se nije moglo isključiti da su dotična djeca doista nezakonito oduzeta svojim obiteljima; (e) u novije vrijeme odgovor vlade od 2006. do 2010. bio je sam po sebi neodgovarajući; i (f) roditelji stoga i dalje imaju pravo saznati istinu o stvarnoj sudbini svoje djece, do koje se može doći samo donošenjem *lex specialisa*.

5. Izvješće radne skupine podneseno Narodnoj skupštini 28. prosinca 2010. (Izveštaj o radu radne grupe za izradu predloga zakona radi stvaranja formalno-pravnih uslova za postupanje nadležnih organa po prijavama o nestanku novorođene dece iz porodilišta)

30. Kao odgovor na nalaze i preporuke Parlamentarnog izvješća od 14. srpnja 2006. (vidi stavke 26. – 27. ove presude), 5. svibnja 2010. Narodna skupština osnovala je radnu skupinu (vidi stavak 28. ove presude).

Njezina je zadaća bila ocijeniti situaciju i predložiti odgovarajuće izmjene zakonodavstva.

31. Dana 28. prosinca 2010. radna skupina podnijela je izvješće Narodnoj skupštini. Nakon detaljne analize postojećeg, već izmijenjenog zakonodavstva, zaključila je da nisu potrebne nikakve izmjene osim onih u pogledu prikupljanja i upotrebe zdravstvenih podataka, ali da je novi zakon koji se odnosi na tu problematiku već u pripremi (*nacrt Zakona o evidencijama u oblasti zdravstva*). Radna skupina posebno je napomenula, *inter alia*, da je člankom 34. Ustava onemogućeno produljenje roka zastare kaznenog progona za kaznena djela počinjena u prošlosti ili, štoviše, uvođenje novih, težih kaznenih djela i/ili strožih sankcija primjenjivih na kažnjiva djela počinjena u prošlosti (vidi stavak 32. ove presude). Međutim, postojećim Kaznenim zakonom već je bilo predviđeno nekoliko kaznenih djela relevantnih za to pitanje, a novim Zakonom o zdravstvenoj zaštiti utvrđen je detaljan postupak kojim je onemogućeno da se novorođena djeca nezakonito oduzmu roditeljima s bolničkih odjela (vidi stavke 35. i 41. ove presude).

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Ustav Republike Srbije, objavljen u Službenom glasniku Republike Srbije (SG RS) br. 98/06

32. Članak 34. Ustava glasi kako slijedi:

„Nitko ne može biti proglašen krivim za djelo koje, u vrijeme počinjenja, zakonom ili drugim propisom koji se temelji na zakonu nije bilo predviđeno kao kazneno djelo, niti se može izreći kazna koja za to djelo nije bila predviđena u to vrijeme.

Kazne se određuju prema propisu koji je bio na snazi u vrijeme kad je djelo počinjeno, osim u slučaju kad je kasniji propis povoljniji za počinitelja. Kaznena djela i sankcije određuju se zakonom.”

B. Krivični zakon Socijalističke Republike Srbije iz 1977. objavljen u Službenom glasniku Socijalističke Republike Srbije br. 26/77, 28/77, 43/77 i 20/79

33. Člankom 116. bilo je predviđeno, *inter alia*, da će se onaj tko maloljetnu osobu protupravno zadrži ili otme od roditelja kazniti kaznom zatvora u trajanju od jedne do deset godina.

C. Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1976., objavljen u Službenom glasniku Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SG SFRJ) br. 44/76, 36/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90 i 54/90; u Službenom glasniku Savezne Republike Jugoslavije br. 35/92, 16/93, 31/93, 37/93, 24/94 i 61/01; i u SG RS br. 39/03

34. Člancima 95. i 96. bilo je predviđeno, *inter alia*, da kazneni progon iz članka 116. Krivičnog zakona Socijalističke Republike Srbije zastarijeva ako je od počinjenja kaznenog djela proteklo više od dvadeset godina.

D. Krivični zakonik Republike Srbije iz 2005. (Krivični zakonik, objavljen u SG RS br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09 i 111/09)

35. Na temelju članaka 191., 192., 388. i 389. razni oblici otmice djece i trgovine ljudima, među ostalim u svrhu posvojenja, definirani su kao kaznena djela.

E. Zakon o obveznim odnosima (Zakon o obligacionim odnosima, objavljen u SG SFRJ br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 i 31/93)

36. Člancima 199. i 200. predviđeno je, *inter alia*, da svatko tko je pretrpio strah, tjelesni bol ili duševnu patnju zbog povrede svojih „prava osobnosti” (*prava ličnosti*) ima pravo, ovisno o trajanju i intenzitetu povrede, podnijeti tužbu radi novčane naknade štete pred građanskim sudom i, osim toga, zatražiti druge oblike obeštećenja „koji bi mogli” na odgovarajući način nadoknaditi nematerijalnu štetu.

37. Člankom 376. stavcima 1. i 2. predviđeno je da se zahtjev koji se temelji na gore navedenim odredbama može podnijeti u roku od tri godine od dana kada je oštećenik saznao za štetu o kojoj je riječ i identificirao odgovornu osobu, ali da se takav zahtjev u svakom slučaju mora podnijeti u roku od najviše pet godina od samog događaja.

38. Člankom 377. stavkom 1. dalje je predviđeno da se, kad je dotična šteta uzrokovana počinjenjem kaznenog djela, rok zastare za parnični postupak može produžiti tako da odgovara primjenjivom roku zastare za kazneni postupak.

F. Mjerodavna domaća sudska praksa

39. Dana 4. lipnja 1998. Vrhovni sud (Rev. 251/98) presudio je da rokovi zastare za parnični postupak u vezi s različitim oblicima nematerijalne štete (vidi stavke 36. – 38. ove presude) neće početi teći sve dok situacija kojoj se prigovara ne završi (*kada su pojedini vidovi neimovinske štete dobili oblik konačnog stanja*).

40. Dana 21. travnja 2004. Vrhovni sud (Rev. 229/04) nadalje je presudio da „prava osobnosti” u smislu Zakona o obveznim odnosima uključuju, *inter alia*, pravo na poštovanje obiteljskog života.

G. Zakon o zdravstvenoj zaštiti (*Zakon o zdravstvenoj zaštiti*, objavljen u SG RS br. 107/05, 72/09, 88/10 i 99/10)

41. Člancima 219. – 223. predviđene su, *inter alia*, pojedinosti o određivanju vremena i uzroka smrti novorođenčeta dok se još nalazi u bolnici. Konkretno, bolnica obavještava obitelj što je prije moguće i omogućava joj pristup tijelu. Obavlja se obdukcija, a biološki uzorak pohranjuje se za buduće potrebe. Ako nije utvrđen uzrok smrti, obavještava se policija, a nadležna općinska tijela obavještavaju se u svakom slučaju.

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

42. Podnositeljica zahtjeva pozvala se na članke 4., 5. i 8. Konvencije. Međutim, u biti je prigovorila trajnom propustu tužene države da joj pruži bilo kakve informacije o stvarnoj sudbini njezina sina. Nadalje, podnositeljica zahtjeva mislila je da je možda još uvijek živ, nakon što je nezakonito dan na posvojenje.

43. Sud, kao gospodar karakterizacije koja se u domaćem pravu daje činjenicama bilo kojeg predmeta koji ispituje (vidi *Akdeniz protiv Turske*, br. 25165/94, stavak 88., 31. svibnja 2005.), smatra da se ovaj prigovor treba ispitati na temelju članka 8. Konvencije, koji u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

„1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga ... obiteljskog života ...

2. Javna se vlast neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala kao i radi zaštite prava i sloboda drugih.”

A. Dopuštenost

1. *Spojivost ratione temporis*

(a) *Tvrđnje stranaka*

44. Vlada je tvrdila da se činjenice koje „predstavljaju navodno miješanje” odnose na razdoblje prije 3. ožujka 2004., odnosno datuma kada je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Srbiju. Konkretno, podnositeljici

je dijete navodno oduzeto 31. listopada 1983., a kaznena prijava njezina supruga odbačena je 15. listopada 2003., nakon što je podnesena približno deset mjeseci ranije. Vlada je na kraju tvrdila da čak ni navodni propust tužene države da ispravi spornu situaciju od 3. ožujka 2004. nadalje ne može podnositeljčin prigovor dovesti u nadležnost Suda *ratione temporis*.

45. Podnositeljica je ustvrdila da je predmetna povreda bila trajne prirode i da je tijekom godina i usmeno prigovarala o tom pitanju raznim tijelima.

(b) Ocjena Suda

46. Sud ponavlja da njegova nadležnost *ratione temporis* obuhvaća samo razdoblje nakon što je tužena država ratificirala Konvenciju ili njezine protokole. Međutim, od datuma ratifikacije nadalje navodna djela i propusti države moraju biti u skladu s Konvencijom i njezinim protokolima, što znači da su sve naknadne činjenice obuhvaćene nadležnošću Suda čak i kada se samo nastavljaju na već postojeće situacije (vidi, primjerice, *Yağcı i Sargin protiv Turske*, 8. lipnja 1995., stavak 40., Serija A br. 319-A, i *Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão i drugi protiv Portugala*, br. 29813/96 i 30229/96, stavak 43., ECHR 2000-I).

47. Dalje se primjećuje da su nestanci vrlo specifična pojava koju karakterizira trajna situacija neizvjesnosti i nedostatka odgovornosti u kojoj nema dostupnih informacija ili čak dolazi do namjernog prikrivanja i zataškavanja onog što se dogodilo. Ta je situacija vrlo često dugotrajna te se protekom vremena produžuje mučenje roditelja ili srodnika žrtve. Stoga se ne može reći da je nestanak samo „trenutan” čin ili događaj; dodatni razlikovni element koji proizlazi iz naknadnog propusta pružanja objašnjenja o tome gdje se nalazi nestala osoba i koja joj je sudbina dovodi do nastanka trajne situacije. Stoga će pozitivna obveza potencijalno i dalje postojati sve dok se ne razjasni sudbina te osobe. To vrijedi čak i u slučajevima u kojima se u konačnici može pretpostaviti da je nastupila smrt (vidi, iako u kontekstu članka 2. i 3., predmet *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], br. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 i 16073/90, stavak 148., ECHR 2009).

48. Vraćajući se ovom predmetu, Sud napominje da je podnositeljčin sin navodno preminuo ili je nestao 31. listopada 1983., a Konvencija je u odnosu na Srbiju stupila na snagu 3. ožujka 2004. Međutim, navodni propust tužene države da podnositeljici pruži bilo kakve konačne i vjerodostojne informacije o stvarnoj sudbini njezina sina traje još i danas. U takvim okolnostima Sud smatra da se prigovor podnositeljice odnosi na trajnu situaciju (vidi, *mutatis mutandis*, gore navedeni predmet *Varnava i drugi*, stavci 130. – 150., i, u kontekstu članka 8., *Kurić i drugi protiv Slovenije* [VV], br. 26828/06, stavci 238. i 240. – 242., 26. lipnja 2012.).

49. Prema tome, prigovor Vlade o nenadležnosti *ratione temporis* mora se odbiti. Sud je stoga nadležan ispitati prigovor podnositeljice zahtjeva u mjeri u kojoj se odnosi na navodni propust tužene države da ispuni svoje

postupovne obveze na temelju Konvencije od 3. ožujka 2004. nadalje. Međutim, može uzeti u obzir činjenice koje su se dogodile prije ratifikacije u onoj mjeri u kojoj se može smatrati da su one dovele do trajne situacije koja se nastavlja nakon tog datuma ili bi mogle biti relevantne za razumijevanje činjenica koje su se pojavile nakon tog datuma (vidi, *mutatis mutandis*, gore navedeni predmet *Kurić i drugi*, stavak 240.).

2. Pravilo o šest mjeseci

(a) Tvrdnje stranaka

50. Vlada je tvrdila da je podnositeljičin prigovor podnesen nepravovremeno jer je za ishod svojeg kaznenog predmeta saznala četiri godine ranije. Podnositeljica je stoga zahtjev Sudu trebala podnijeti u roku od šest mjeseci nakon stupanja na snagu Konvencije u odnosu na Srbiju, odnosno od 3. ožujka 2004. Iako je točno da su razna službena izvješća bila izrađena nakon tog datuma, Vlada je ustvrdila da podnositeljica nije mogla „razumno očekivati” da će joj jedno od njih omogućiti pokretanje postupka koji bi mogao dovesti do „rješenja njezina predmeta”. Stoga nije moguće nikakvo „ponovno aktiviranje” obveza tužene države na temelju Konvencije.

51. Podnositeljica zahtjeva izjavila je da su joj parlamentarno izvješće od 14. srpnja 2006. i izvješće pučkog pravobranitelja od 29. srpnja 2010. dali nadu da bi ipak mogla dobiti obeštećenje i da su takva očekivanja prestala tek 28. prosinca 2010. kada je radna skupina podnijela vlastito izvješće Narodnoj skupštini.

(b) Ocjena Suda

52. Svrha je šestomjesečnog roka utvrđenog člankom 35. stavkom 1. promicanje pravne sigurnosti tako da se osigura da se predmeti koji otvaraju pitanja na temelju Konvencije razmotre u razumnom roku i da prethodne odluke nisu trajno podložne osporavanju. Taj rok vremenski ograničava mogućnost nadzora od strane Suda i naznačuje pojedincima i državnim vlastima duljinu razdoblja nakon kojeg takav nadzor nije više moguć (vidi, među drugim izvorima prava, predmet *Walker protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), br. 34979/97, ECHR 2000-I).

53. U pravilu, šestomjesečni rok teče od datuma konačne odluke u postupku iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava. Međutim, kada je odmah jasno da podnositelj nema na raspolaganju nijedno djelotvorno pravno sredstvo, šestomjesečni rok teče od datuma radnje ili mjere kojima se prigovara, ili od datuma saznanja za tu radnju ili njezine posljedice ili štetu za podnositelja (vidi *Dennis i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), br. 76573/01, 2. srpnja 2002.).

54. Ipak, rečeno je da se rok od šest mjeseci kao takav ne primjenjuje na trajne situacije (vidi, primjerice, *Agrotexim Hellas S.A. i drugi protiv Grčke*, br. 14807/89, odluka Komisije od 12. veljače 1992., Odluke i izvješća 72,

str. 148, i *Cone protiv Rumunjske*, br. 35935/02, stavak 22., 24. lipnja 2008.); to je zato što, ako postoji situacija trajne povrede, rok koji je na snazi počinje iznova svaki dan i, tek kada situacija prestane, konačni šestomjesečni rok teče do kraja.

55. Međutim, nisu sve trajne situacije iste. Kad je riječ o nestancima, podnositelji zahtjeva ne mogu beskonačno čekati prije nego što podnesu zahtjev Sudu. U stanju neznanja i neizvjesnosti, kada su određena tijela propustila dati objašnjenje o tome što se dogodilo, čak i ako se ne čini da je došlo do namjernog prikrivanja i ometanja od strane tih tijela, srodnicima nestalih teže je procijeniti što se događa ili što se može očekivati da će se dogoditi. Treba imati na umu neizvjesnost i zbunjenost koje često karakteriziraju razdoblje nakon nestanka. Ipak, zahtjeve se može odbaciti kao nepravovremene ako je došlo do prekomjernog ili neobjašnjivog odgađanja od strane podnositelja zahtjeva nakon što su saznali, ili su trebali saznati, da istraga nije pokrenuta ili da je istraga postala neaktivna ili nedjelotvorna i, u bilo kojem od tih slučajeva, ne postoje neposredni, stvarni izgledi za provedbu djelotvorne istrage u budućnosti. Kad se određene radnje poduzimaju u vezi sa situacijom nestanka, podnositelji zahtjeva mogu opravdano čekati razvoj događaja koji može riješiti ključna činjenična ili pravna pitanja. Doista, sve dok postoji određena razina svrhovitog kontakta između obitelji i vlasti u smislu prigovora i zahtjeva za informacije, ili dok ima određenih naznaka ili stvarne mogućnosti napretka u istražnim radnjama, u pravilu se neće otvoriti pitanja nepotrebnog odlaganja. Međutim, u slučaju kada je proteklo dosta vremena i kada je došlo do značajnog odlaganja i zatišja u istražnim aktivnostima, doći će trenutak kada srodnici moraju shvatiti da nije provedena niti će biti provedena djelotvorna istraga (vidi gore navedeni predmet *Varnava i drugi*, stavci 162. i 165.).

56. Vraćajući se ovom predmetu, Sud primjećuje da je 14. srpnja 2006. Narodna skupština Republike Srbije usvojila izvješće koje je pripremila njezino Istražno povjerenstvo. U to izvješće uključena je, *inter alia*, preporuka da su potrebni zajednički napor svih državnih tijela i izmjene relevantnog zakonodavstva kako bi se roditeljima pružila odgovarajuća zadovoljština (vidi stavak 27. (d) ove presude). Dana 16. travnja 2010. lokalni su mediji izvijestili da je predsjednik Narodne skupštine izjavio da će se ubrzo formirati parlamentarna radna skupina kako bi se pripremio novi zakon namijenjen pružanju zadovoljštine roditeljima „nestalih beba” (vidi stavak 28. ove presude). Konačno, u izvješću od 29. srpnja 2010. srpski pučki pravobranitelj smatrao je da roditelji i dalje imaju pravo saznati istinu o stvarnoj sudbini svoje djece te je predložio donošenje *lex specialisa* u tom smislu (vidi stavak 29. (f) ove presude).

57. U takvim, doduše, vrlo specifičnim okolnostima i unatoč ukupnom proteku vremena, ne može se reći da je podnositeljica zahtjeva bila nerazumna što je čekala ishod događaja koji su mogli „riješiti ključna činjenična ili pravna pitanja” u vezi s njezinim prigovorom, barem ne do

podnošenja izvješća radne skupine 28. prosinca 2010. kada je postalo očito da neće dobiti zadovoljštinu (vidi stavke 30. – 31. ove presude). Budući da je zahtjev u ovom predmetu podnesen 22. travnja 2008., Vladin prigovor mora se odbaciti.

3. *Iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava*

(a) **Tvrđnje stranaka**

58. Vlada je tvrdila da podnositeljica zahtjeva zapravo uopće nije pokušala iscrpiti domaća pravna sredstva. Konkretno, njezin je suprug bio taj koji je podnio kaznenu prijavu, a ona osobno također je propustila pokrenuti parnični postupak na temelju članka 199. i 200. Zakona o obveznim odnosima, kako se primjenjuje i tumači u sudskoj praksi Vrhovnog suda navedenog u staccima 36. – 40. ove presude. Vlada je nadalje dostavila tri presude Vrhovnog suda u kojima je tužiteljima dosuđena naknada za štetu pretrpljenu kao posljedica liječničkih pogrešaka i zbog povrede službene dužnosti od strane policije te jednu presudu kojom se ukida odluka okružnog suda donesena u kontekstu povrede službene dužnosti od strane policije (vidi Rev. br. 1118/03, 807/05 i 51/07 od 10. travnja 2003., 1. prosinca 2005. odnosno 13. ožujka 2007.). U svakom slučaju, u načelu, Vlada je smatrala nerazumnim da se od države stranke zahtjeva da pruži djelotvornu pravnu zaštitu podnositeljima zahtjeva u slučajevima kada je do navodne povrede njihovih prava došlo prije ratifikacije Konvencije.

59. Podnositeljica zahtjeva tvrdila je da je kaznena prijava koju je podnio njezin suprug jasno uključivala i njezinu vlastitu prijavu u istom smislu jer se cijela stvar odnosila na nestanak njihova djeteta. Istina je da je navedena prijava bila podnesena 2003. godine, ali podnositeljica prije toga nije mogla pribaviti relevantne dokaze niti očekivati bilo kakvu pravnu zaštitu. Jednostavno rečeno, „pitanje nestalih beba” bilo je tabu sve do 2001. godine, kada su se dotični roditelji počeli organizirati, mediji počeli opširno o tome izvještavati, a čak je i Narodna skupština o tome raspravljala na svojim plenarnim sjednicama. Nadalje treba napomenuti da je u međuvremenu nastupila zastara u odnosu na parnični i kazneni postupak.

(b) **Ocjena Suda**

60. Sud ponavlja da, na temelju članka 35. stavka 1. Konvencije, on može razmatrati zahtjev tek nakon što se iscrpe sva domaća pravna sredstva. Svrha je članka 35. državama ugovornicama dati priliku da spriječe ili isprave povrede za koje se navodi da su ih počinile prije nego što se ti navodi podnesu Sudu (vidi, primjerice, *Mifsud protiv Francuske* (odl.) [VV], br. 57220/00, stavak 15., ECHR 2002-VIII). Obveza iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava zahtjeva da podnositelj zahtjeva iskoristi uobičajena pravna sredstva koja su djelotvorna, dostatna i dostupna u odnosu na njegove ili njezine prigovore na temelju Konvencije. Da bi bilo djelotvorno, pravno

sredstvo mora moći izravno ispraviti pobijano stanje stvari (vidi *Balogh protiv Mađarske*, br. 47940/99, stavak 30., 20. srpnja 2004.). Sud je, isto tako, često isticao potrebu primjene pravila o iscrpljenosti s određenim stupnjem fleksibilnosti i bez pretjeranog formalizma (vidi *Ringeisen protiv Austrije*, 16. srpnja 1971., stavak 89., Serija A br. 13).

61. Kad je riječ o teretu dokazivanja, Vlada koja tvrdi da pravno sredstvo nije iscrpljeno treba uvjeriti Sud da je ono u relevantno vrijeme bilo djelotvorno i dostupno i u teoriji i u praksi (vidi, *inter alia*, *Vernillo protiv Francuske*, 20. veljače 1991., stavak 27., Serija A br. 198, i *Dalia protiv Francuske*, 19. veljače 1998., stavak 38., *Izvešća o presudama i odlukama 1998-I*). Nakon što se ispuni taj teret dokazivanja, podnositelj zahtjeva mora dokazati da je pravno sredstvo koje je navela Vlada zapravo bilo iscrpljeno ili je iz nekog razloga bilo neprimjereno i nedjelotvorno u određenim okolnostima predmeta ili da su postojale posebne okolnosti zbog kojih je bio oslobođen od ispunjenja tog zahtjeva (vidi *Dankevich protiv Ukrajine*, br. 40679/98, stavak 107., 29. travnja 2003.).

62. Kad je riječ o ovom predmetu, Sud primjećuje da je suprug podnositeljice zahtjeva doista podnio kaznenu prijavu u svoje ime i u ime podnositeljice jer se incident o kojemu je riječ odnosio na isti događaj od jednakog značenja za njih oboje. Međutim, javno tužiteljstvo odbacilo je tu prijavu bez ikakvih naznaka o tome je li provedena ikakva preliminarna istraga (vidi stavak 17. ove presude). Nadalje, bilo koji kazneni postupak doista bi zastario najkasnije do listopada 2003. te stoga nakon toga ne bi mogao pružiti nikakvu pravnu zaštitu (vidi stavke 27. (c) i 34. ove presude).

63. Kad je riječ o građanskoj tužbi, Sud smatra da taj pravni put nije mogao ispraviti pobijano stanje stvari. U najboljem slučaju građanski sudovi mogli su priznati povredu podnositeljčinih „prava osobnosti” i dosuditi joj naknadu za pretrpljenu nematerijalnu štetu. Potencijalno su mogli dodijeliti druge oblike pravne zaštite „koji bi mogli” nadoknaditi nematerijalnu štetu. Međutim, nijedna od tih mjera nije mogla djelotvorno ispraviti temeljni prigovor podnositeljice zahtjeva, a to je bila njezina potreba za informacijama o „stvarnoj sudbini njezina sina”. Vlada zasigurno nije ponudila nikakve dokaze o suprotnom. Sud na kraju primjećuje da se ni Narodna skupština ni pučki pravobranitelj nisu bavili tim pitanjem u svojim izvješćima. Štoviše, čak se čini da su, preporučujući donošenje *lex specialisa*, ukazali na to da nijedno postojeće domaće pravno sredstvo, među ostalim i navedena građanska tužba, nije moglo biti djelotvorno (vidi stavke 27. (d), 28. i 29. (f) ove presude).

64. Stoga se Vladin prigovor o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava mora odbaciti.

4. Zaključak

65. Sud primjećuje da prigovor podnositeljice zahtjeva nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije. Nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi i stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

66. Podnositeljica zahtjeva ponovno je potvrdila svoj prigovor u vezi s trajnim propustom tužene države da joj pruži bilo kakve informacije o stvarnoj sudbini njezina sina. Još je navela da je, ako je njezin sin preminuo, kako je tvrdio ZCC, smrt trebalo prijaviti nadležnim općinskim vlastima, pokazati tijelo roditeljima i pripremiti izvješće o obdukciji.

67. Vlada je ustvrdila da se tuženoj državi ne može pripisati nikakva povreda prava podnositeljice zahtjeva jer se navodni nestanak njezina sina dogodio u zdravstvenoj ustanovi, a ne u državnom tijelu. Isto tako, nije bilo dokaza da je dijete podnositeljice zahtjeva doista podnositeljici nezakonito oduzeto. Iako je 1983. možda bilo određenih proceduralnih propusta od strane ZCC-a, podnositeljica zahtjeva nije iskoristila nikakva domaća pravna sredstva, unatoč tome što su joj mogla pružiti pravnu zaštitu za sve pretrpljene nepravde. To je pitanje također više puta razmatrano na domaćoj razini, a mjerodavni pravni okvir i praksa izmijenjeni su s ciljem pružanja odgovarajućih zaštitnih mjera. Međutim, bilo kakve promjene kaznenog zakonodavstva ne mogu se, kao takve, primijeniti na situaciju podnositeljice zahtjeva, koja je nastala prije mnogo godina (vidi stavke 24., 25. i 31. ove presude).

2. Ocjena Suda

68. Uživanje roditelja i djeteta u međusobnom društvu predstavlja temeljni element „obiteljskog života” u smislu članka 8. Konvencije (vidi, među brojnim drugim izvorima prava, *Monory protiv Rumunjske i Mađarske*, br. 71099/01, stavak 70., 5. travnja 2005.).

69. Osnovni je cilj članka 8. zaštita pojedinca od proizvoljnog miješanja tijela javne vlasti. Međutim, mogu postojati dodatne pozitivne obveze svojstvene toj odredbi koje obuhvaćaju, *inter alia*, djelotvornost bilo kojeg istražnog postupka koji se odnosi na obiteljski život osobe (vidi, *mutatis mutandis*, i u kontekstu „privatnog života”, *M. C. protiv Bugarske*, br. 39272/98, stavci 152. – 153., ECHR 2003-XII).

70. U predmetu *Varnava i drugi* (gore naveden) Veliko vijeće, iako u kontekstu članka 3., presudilo je kako slijedi:

„200. Pojava nestanka nameće poseban teret srodnicima nestalih osoba koji ne znaju što se dogodilo s njihovim voljenim osobama te osjećaju duševnu bol zbog te nesigurnosti. ... Bit povrede nije u tome što je došlo do teškog kršenja ljudskih prava u

vezi s nestalom osobom; bit je povrede u odgovoru i stavovima vlasti u odnosu na tu situaciju kada su o njoj obaviještene ... Drugi relevantni elementi uključuju ... mjeru u kojoj je član obitelji svjedočio dotičnim događajima, sudjelovanje člana obitelji u pokušajima ishođenja informacija o nestaloj osobi ... Utvrđenje takve povrede nije ograničeno na predmete u kojima se tuženu državu smatra odgovornom za nestanak, već do takvog utvrđenja može doći kada se može smatrati da propust vlasti da odgovore na upit za informacijama koji su podnijeli srodnici ili prepreke s kojima su srodnici suočeni, zbog kojih moraju snositi najveći dio napora da se otkriju bilo kakve činjenice, ukazuju na očigledno, neprekidno i bezosjećajno zanemarivanje obveze države da razjasni gdje se nalazi nestala osoba i koja je njezina sudbina.”

Sud smatra da su ta razmatranja široko primjenjiva, *mutatis mutandis*, na vrlo specifičan kontekst pozitivnih obveza na temelju članka 8. u ovom predmetu.

71. Imajući to na umu i vraćajući se ovom predmetu, primjećuje se da tijelo podnositeljčina sina nikad nije predano podnositeljici zahtjeva ili njezinoj obitelji i da nikad nije utvrđen uzrok smrti (vidi stavke 22. i 14. ove presude, tim redosljedom). Nadalje, podnositeljici nikad nije pruženo izvješće o obdukciji niti je obaviještena o tome kada je i gdje njezin sin navodno pokopan, a njegova smrt nikad nije službeno prijavljena (vidi stavke 22. i 15. ove presude, tim redosljedom). Čini se da je i kaznena prijava koju je podnio suprug podnositeljice zahtjeva odbačena, a da nije na odgovarajući način razmotrena (vidi stavak 17. ove presude), a sama podnositeljica još uvijek nema vjerodostojne informacije o tome što se dogodilo njezinu sinu.

72. Nadalje, Sud primjećuje da su vlasti tužene države same potvrdile, u raznim navratima nakon što je Srbija ratificirala Konvenciju, da su: (a) 1980-ih postojali ozbiljni nedostaci u primjenjivim propisima i u postupcima pred raznim državnim tijelima i zdravstvenim tijelima; (b) nisu postojali dosljedni zakonski propisi o tome što bi se trebalo dogoditi u situacijama kada je novorođenče preminulo u bolnici; (c) prevladavajuće liječničko mišljenje bilo je da roditelje treba poštediti duševne boli zbog pokopa novorođenčeta, zbog čega je vrlo moguće da je nekim parovima namjerno bila uskraćena mogućnost da organiziraju pokop; (d) ta je situacija opravdavala sumnje i zabrinutost roditelja o tome što se stvarno dogodilo njihovoj djeci i stoga se nije moglo isključiti da su dotična djeca doista nezakonito oduzeta svojim obiteljima; (e) odgovor tužene države od 2006. do 2010. bio je sam po sebi neodgovarajući; i (f) roditelji stoga i dalje imaju pravo saznati istinu o stvarnoj sudbini svoje djece (vidi stavke 26. – 29. ove presude).

73. Na kraju, unatoč nekoliko naizgled obećavajućih službenih inicijativa između 2003. i 2010. godine, u izvješću radne skupine podnesenom Narodnoj skupštini 28. prosinca 2010. zaključeno je da nisu potrebne nikakve izmjene postojećeg, već izmijenjenog zakonodavstva osim onih u pogledu prikupljanja i upotrebe zdravstvenih podataka. U tim okolnostima, jasno je da je to samo poboljšalo situaciju za budućnost, a zapravo nije ponudilo ništa

onim roditeljima, među ostalim podnositeljici zahtjeva, koji su pretrpjeli tu patnju u prošlosti (vidi stavke 30. – 31. ove presude).

74. Gore navedena razmatranja dovoljna su da omoguće Sudu da zaključi da podnositeljica zahtjeva trpi trajnu povredu prava na poštovanje njezina obiteljskog života zbog trajnog propusta tužene države da joj pruži vjerodostojne informacije o sudbini njezina sina.

75. Stoga je došlo do povrede članka 8. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 13. KONVENCIJE U VEZI S ČLANKOM 8.

76. Podnositeljica zahtjeva nadalje je prigovorila, na temelju članka 13. Konvencije, trajnom propustu tužene države da joj pruži bilo kakvu pravnu zaštitu za trajnu povredu njezina prava na poštovanje njezina „obiteljskog života”.

77. Vlada je osporila osnovanost tog prigovora (vidi stavak 58. ove presude).

78. Sud smatra da se taj prigovor treba ispitati na temelju članka 13. Konvencije u vezi s člankom 8.

79. Ta prva odredba glasi kako slijedi:

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.”

80. S obzirom na to da je prigovor podnositeljice zahtjeva na temelju članka 13. zapravo isti kao i njezin prigovor na temelju članka 8., te uzimajući u obzir svoje utvrđenje u odnosu na taj prigovor na temelju članka 8. (vidi, konkretno, stavak 73. ove presude), Sud proglašava prigovor na temelju članka 13. dopuštenim, ali smatra da se njegova osnovanost ne mora odvojeno ispitivati.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

81. Člankom 41. Konvencije predviđeno je:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Naknada štete

82. Podnositeljica zahtjeva potraživala je 50.000,00 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete.

83. Vlada je osporila to potraživanje.

84. Sud smatra da je podnositeljica zahtjeva zasigurno pretrpjela određenu nematerijalnu štetu. Uzimajući u obzir prirodu utvrđene povrede i procjenjujući na pravičnoj osnovi, Sud joj stoga dosuđuje iznos od 10.000,00 eura (EUR) na toj osnovi.

B. Troškovi i izdatci

85. Podnositeljica zahtjeva potraživala je i 2.750,00 eura na ime troškova i izdataka nastalih pred Sudom.

86. Vlada je osporila to potraživanje.

87. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni te da je iznos novca razuman. U ovom predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje ima u posjedu i prethodno navedene kriterije, kao i činjenicu da je podnositeljici već dodijeljen iznos od 850,00 eura u okviru sustava pravne pomoći Vijeća Europe, Sud smatra razumnim dosuditi joj dodatni iznos od 1.800,00 eura za troškove nastale pred Sudom.

C. Zatezna kamata

88. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IV. PRIMJENA ČLANKA 46. KONVENCIJE

89. Člankom 46. Konvencije predviđeno je:

„1. Visoke se ugovorne stranke obvezuju da će se podvrgnuti konačnoj presudi Suda u svakom sporu u kojem su stranke.

2. Konačna presuda Suda dostavlja se Odboru ministara koji nadzire njezino izvršenje.

...”

90. S obzirom na te odredbe, proizlazi, *inter alia*, da se presudom u kojoj Sud utvrdi povredu tuženoj državi nameće ne samo pravna obveza da plati dotičnim osobama iznose dosuđene na ime pravedne naknade već i da odabere, podložno nadzoru Odbora ministara, opće i/ili, prema potrebi, pojedinačne mjere koje će se usvojiti u njezinu domaćem pravnom poretku kako bi se okončala povreda koju je utvrdio Sud i kako bi se učinci ispravili koliko je to moguće (vidi *Scozzari i Giunta protiv Italije* [VV], br. 39221/98 i 41963/98, stavak 249., ECHR 2000-VIII).

91. S tim u vezi podnositeljica je zatražila da se tuženoj državi naloži da izmijeni svoje zakonodavstvo kako bi povećala sankcije za relevantna

kaznena djela, produlji primjenjivi rok zastare i, potom, obnovi kazneni postupak u njezinu predmetu.

92. S obzirom na gore navedeno, kao i na značajan broj potencijalnih podnositelja zahtjeva, tužena država mora, u roku od godinu dana od datuma kada ova presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, poduzeti sve odgovarajuće mjere, po mogućnosti putem *lex specialisa* (vidi izvješće pučkog pravobranitelja od 29. srpnja 2010. u stavku 29. ove presude), kako bi se osigurala uspostava mehanizma usmjerenog na pružanje pojedinačne pravne zaštite svim roditeljima u situaciji koja je ista ili dovoljno slična situaciji podnositeljice zahtjeva (vidi stavak 26. ove presude). Taj mehanizam trebalo bi nadzirati neovisno tijelo s odgovarajućim ovlastima koje bi moglo dati vjerodostojne odgovore o sudbini svakog djeteta i prema potrebi dosuditi odgovarajuću naknadu.

93. Kad je riječ o svim sličnim zahtjevima koji su već u postupku pred Sudom, Sud ih odlučuje odgoditi tijekom navedenog razdoblja. Ta odluka ne dovodi u pitanje ovlast Suda da u bilo kojem trenutku proglasi nedopuštenim svaki takav predmet ili da ga izbriše sa svoje liste predmeta u skladu s Konvencijom.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *utvrđuje* da je zahtjev dopušten,
2. *presuđuje* da je došlo do povrede članka 8. Konvencije,
3. *presuđuje* da nema potrebe odvojeno ispitati prigovor na temelju članka 13. Konvencije,
4. *presuđuje*
 - (a) da tužena država treba isplatiti podnositeljici zahtjeva, u roku od tri mjeseca od datuma kada presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u srpske dinare prema tečaju važećem na dan isplate
 - (i) 10.000,00 EUR (deset tisuća eura), na ime naknade nematerijalne štete, uvećano za sve poreze koji bi se mogli zaračunati
 - (ii) 1.800,00 EUR (tisuću osamsto eura) na ime naknade troškova i izdataka, uvećano za sve poreze koji bi se mogli zaračunati podnositeljici zahtjeva
 - (b) da se od protoka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda

5. *odbija* preostali dio zahtjeva podnositeljice za pravednu naknadu
6. *presuđuje* da tužena država mora, u roku od godinu dana od datuma kada ova presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi se osigurala uspostava mehanizma usmjerenog na pružanje pojedinačne pravne zaštite svim roditeljima u situaciji koja je ista ili dovoljno slična situaciji podnositeljice zahtjeva (vidi stavak 92. ove presude)
7. *odlučuje* odgoditi na godinu dana od datuma kad ova presuda postane konačna sve slične zahtjeve koji su već u postupku pred Sudom ne dovodeći u pitanje ovlast Suda da u bilo kojem trenutku proglasi nedopuštenim svaki takav predmet ili da ga izbriše sa svoje liste predmeta u skladu s Konvencijom.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 26. ožujka 2013. u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Françoise Elens-Passos
Zamjenica tajnika

Guido Raimondi
Predsjednik

Prevela prevoditeljska agencija Alkemist

ALKEMIST
European Translation Agency
ALKEMIST STUDIO d.o.o.
Miramarska 24/6, 10 000 Zagreb
OIB: 72466496524